

Työehdot/Björkbacka

4.3.2026

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 5.3.2026

HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Yleiset tavoitteet keskittyvät liikaa hankintojen tehostamiseen ja yritysten markkinoillepääsyn helpottamiseen

Hallituksen esityksellä halutaan edistää erityisesti markkinoiden toimivuutta, lisätä kilpailua ja kilpailuneutraliteettia sekä huomioida huoltovarmuuteen liittyviä tarpeita julkisissa hankinnoissa. Esitykset pakollisesta markkinakartoituksesta, hankintamallin soveltuvuuden arvioinnista, hankinnoista ilmoittamisesta, EU:n kynnysarvojen ylittävien hankintojen velvoittavasta jakamisesta osiin ja kilpailutuksen uusimisesta, jos tarjoajia on vain yksi, edistävätkin hallituksen ajamia tehostamis- ja kilpailutavoitteita riskeeraamatta direktiivin muita tavoitteita kohtuuttomasti. Myös huoltovarmuutta edistävät esitykset ovat etupäässä kannatettavia. Tosin niiden tarvearvioinnissa on unohdettu kokonaan mm. in-house yhtiöiden tärkeän rooli osana huoltovarmuuden ylläpitoa. Kun esityksiä arvioidaan yhteiskunnallisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta, hankintojen vastuullisuutta ja harmaan talouden torjuntaa koskevat toimet ovat riittämättömiä ja sidosyksiköiden käytön lisärajoittamista koskevat esitykset väärään suuntaan meneviä.

Tällä hetkellä direktiivin mukaisia yhteiskunnallisia tavoitteita/sosiaalisia tavoitteita ei huomioida riittävästi julkisten hankintojen kilpailutuksissa ja siksi ulkoistettujen palveluiden laatu on usein heikko usealla toimialalla, mutta erityisesti huolta aiheuttaa sosiaalipalvelut. Liian yleistä on myös toistuvat työlainsäädännön ja -ehtojen rikkomiset mm. rakennustyömailla, ravitsemus- ja siivouspalveluissa. Näissä, kuten myös esim. linja-autoliikenteessä tehokkuusajattelu on myös johtanut työntekijöiden heikkenevään työturvallisuuteen.

Kun sosiaalsiin kriteereihin ei ole kiinnitetty riittävästi huomioita, on Suomeenkin luotu otolliset olosuhteet työperäiselle hyväksikäytölle, erityisesti pitkissä alihankintaketjuissa ja vuokratyövoimaa runsaasti käyttävissä yrityksissä. Pitkät ja leveät alihankintaketjut vaikuttavat paitsi työoloihin ja työturvallisuuteen myös rakentamisen laatuun, jolla taas on välillisiä vaikutuksia kuntalaisten terveyteenkin. On myös huomattavaa, että valtionhallinnon omankin selvityksen mukaan halvin hinta estää tarjouskilpailuun osallistuvilta kannustimen kehittää toimintaansa, jolloin ei myöskään synny mitään innovaatioita.

- Julkisissa hankinnoissa ja erityisalojen hankinnoissa pitäisi kieltää kokonaan valintaperusteena pelkästään edullisimman hinnan käyttö kokonaisedullisimman valintaperusteen rinnalla.

Työehdot

4.3.2026

- Sosiaalista- ja ympäristövastuuta koskevista kriteereistä ja ehdoista tehtävä velvoittavampaa hankintalaissa ja erityisalojen hankintalaissa.

Työehto ja -lainsäädäntörikkomuksien kuriin saaminen vaatii vaikuttavampia esityksiä

Hankintojen vastuullisuus ja harmaan talouden torjunnan esitykset ovat oikeansuuntaisia, mutta riittämättömiä. Erityisesti työehtosopimuksien ja -lainsäädännön sekä turvallisuusääntelyn toteuttamisen varmistamiseksi tarvitaan lisäesityksiä estämään rikoksia tehneiden yritysten ja yritysjohtajien mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin. Muutosesitykset vahvistaisivat myös hallituksen tavoitetta vastuullisemman julkisen hanketoiminnan edistämisestä.

SAK kannattaa esitystä lainvoimaisen törkeän kirjanpitorikoksen sekä eräiden ympäristörikosten tuomioiden lisäämisestä EU:n kynnysarvot ylittävien hankintojen osalta pakollisen poissulkemisperusteisiin. Kun työlainsäädännön 47 luvun 3 § ”kiskonnantapainen työsyryntä” on muutettu ”kiskonnaksi työelämässä” ja ”törkeäksi kiskonnaksi” pitää se sisällyttää myös julkisen hankintalain pakollisiin poissulkupykäliin.

Tällä hetkellä kansallisten hankkeiden osalta pakollisten poissulun käytön laajuudesta voivat päättää hankintaviranomaiset ja niiden käyttö vaihtelee. Tilanne paranisi huomattavasti, kun pykälän 80 pakollisista poissulkuperusteista tehtäisiin velvoittavia myös EU:n kynnysarvot alittaville hankkeille.

- Kaikkien pykälän 80 pakollisten poissulkuperusteiden pitäisi koskea pakollisina myös EU:n kynnysarvot alittavia hankkeita.

Rikoslain 47 luvun tarkoittamat työrikkokset muodostavat hankintalain 80 § 2 momentin mukaan pakollisen poissulkemisperusteen lukuun ottamatta työntekijöiden edustajiin kohdistunutta työrikosta. Tämä johtuu siitä, että tällä hetkellä poissulkeminen edellyttää lainvoimaista tuomiota ja rikosrekisterimerkintää ja työntekijöiden edustajiin kohdistuneesta rikkeestä saa sakon.

- Työntekijöiden edustajiin kohdistuneet työrikkokset lisätään pakollisiksi poissulkuperusteiksi 80 § 2 momenttiin.

Hankintayksiköitten päätösten varaan on jätetty liikaa harkintaa myös sen osalta, vaativatko ne tarjoajilta tiedot kaikista käytössään olevista alihankkijoista. Alihankintaa koskeva 77§ on muutettava niin, että hankintayksiköiltä veloitetaan vaatimaan tarjoajilta tiedot alihankkijoista ja vuokratyövoiman käytöstä kaikissa palvelu- ja rakennushankinnoissa. Ilman tätä velvollisuutta ei mm. pakollisten poissulkemisperusteiden

Työehdot

4.3.2026

arviointia tosiasiallisesti edellyttäisi kaikkien palvelusopimuksen toteuttamiseen osallistuvien toimijoiden osalta.

Samassa yhteydessä pitäisi laajentaa pykälä koskemaan vuokratyövoiman käytön osalta koskemaan pykälää seuraavasti:

- Hankintayksikkö vaatii tarjoajia ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan sopimuksesta se aikoo antaa alihankintana **tai vuokratyövoimana** kolmansille, sekä ehdotetut alihankkijat **ja vuokratyövoimayritykset**.

2014 direktiiviuudistuksen jälkeenkin työehdoilla kilpaillaan edelleen eritoten työvoimavaltaisissa palvelu- ja rakennushankinnoissa. On syntynyt kierre, jossa heikot työehdot ja työolosuhteet heikentävät tuotettujen palveluiden laatua, vääristävät kilpailua ja lopulta heikentävät entisestään palvelutyötä tekevien asemaa, sillä vastuulliset yritykset eivät enää pärjää hintakilpailussa.

- Hankintalakiin pitää lisätä esitys, jossa työlainsäädännön ja työehtosopimusten vähimmäisehtojen noudattamista tarkoittava erityisehto ulotetaan koskemaan muidenkin kuin keskushallintoviranomaisjulkisyhteisöjen palveluhankintoja.
- Sosiaalisen vastuun ja laadun parantamisen edistämiseksi HE:n esitystä tulee täydentää hankintayksiköiden oikeudella ottaa hankintaa koskevaan sopimukseen myös ehtoja, jotka edellyttävät työlainsäädännön tai työehtosopimusten vähimmäisehtoja parempien työehtojen noudattamista.

Sidosryhmäyksiköiden käytön lisärajoitukset vaarantavat laadukkaat palvelut, työpaikat ja huoltovarmuuden

Esityksessä sidosyksikön omistukselle vähimmäisomistusosuusvaatimus (10 prosenttia) perustellaan ympäröivästä ”julkisen sektorin tehokkuuden sekä alueen elinvoimaisuuden ja yrittäjyyden vahvistamisella.” Lisäksi sidosyksikköjä koskeva esitys rajoittaa hankintayksiköiden mahdollisuuksia ”kiertää” hankintalakia asettamalla sidosyksikön omistukselle vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus huomioi poikkeuksellisen yksipuolisesti pelkästään yksityisellä sektorilla toimivien yritysten intressin eikä täytä hyvän lainvalmistelun periaatteita.

Esityksessä ei ole huomioitu yleistä etua: julkisen sektorin tärkein tehtävä on tuottaa laadukkaita palveluita yhdenvertaisesti kansalaisille ja kuntalaisille. Hallitus on unohtanut myös ILO TSS-oikeudet. Työsuhteen perusoikeuksia koskee mm. valtion velvoite edistää työllisyyttä ja taata oikeus hankkia toimeentulo valitsemallaan työllä. Työllisyysvaikutuksia sidosryhmäyksikköjä käyttäneiden kuntien osalta ei esityksessä arvioida vakavasti, todetaan vain, että irtisanomisia saattaa tulla.

Työehdot

4.3.2026

Esitys ei myöskään huomioi in-house- yhtiöiden merkitystä huoltovarmuudelle. In- house yhtiöt ovat Suomen yhteiskunnallisia yrityksiä, jotka tuottavat pienellä rahalla räätälöityjä palveluja mm. varhaiskasvatukseen, koululle, sairaaloille ja vanhuspalveluille. Palvelut voivat olla kriittistä toimintaa julkisen sektorin ammattilaisten ja viranomaisten palveluketjussa. Kyse on useimmiten räätälöidystä tukipalvelusta. Jos sidosyksiköitä koskeva vähimmäisomistusvaatimus nostetaan 10 prosenttiin, kohdistuu vaikutus ennen kaikkea pieniin kuntiin, jotka ovat heikoimmassa asemassa ruokapalveluiden järjestämisessä. Vaatimus voisi hankaloittaa myös mm. hyvinvointialueiden ruokapalveluiden järjestämistä.

Lakiuudistustyöryhmässä eikä kuulemisissa kuultu palkansaajia

Vaikka HE:ssa annetaan ymmärtää, että lakiuudistusta valmisteli laaja-alainen työryhmä, ei siihen kutsuttu palkansaajaedustajia. Tämä ei ole hyväksyttävää, sillä kilpailulainsäädännöllä yleisesti sekä hankintalailla on merkittävä vaikutus työntekijöiden palkka- ja työolosuhteisiin. Myöskään sidosyksikkösäätelyä käsitteleviin keskustelutilaisuuksiin ei kutsuttu työntekijäedustajia. Tämäkään ei ole hyväksyttävä, sillä muutosesityksillä on suoria vaikutuksia mm. työntekijöiden yhdenvertaiseen kohteluun. Sidosryhmäyksikköjä koskevan säätelyn on lisäksi arvioitu johtavan sidosyksiköissä irtisanomisiin ja muihin muutoksiin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342